

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ УПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Постановка проблеми. Сьогодні перед системою вищої освіти в Україні постають серйозні виклики, такі як невисокий рівень фінансування та незабезпечення достатньої автономності навчальних закладів, невідповідність структури і змісту навчальних програм вимогам ринку праці. У зв'язку з цим упровадження повною мірою європейських стандартів вищої освіти є актуальним завданням для України, оскільки це дасть змогу підвищити якість освіти та забезпечити випускників вищих навчальних закладів конкурентоспроможними знаннями та навичками. Однак цей процес є складним і передбачає виконання декількох етапів, таких як адаптація вищих навчальних закладів до європейських стандартів, проведення змін у структурі та змісті навчальних програм, у підходах до оцінки знань і навичок студентів, підвищення рівня доступності вищої освіти для її здобувачів, акцентування на особистісно-орієнтованих технологіях навчання студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання проблематики, пов'язаної із запровадженням європейських стандартів у сфері вищої освіти в нашій державі, частково досліджені українськими та зарубіжними науковцями. Серед них є група науковців, яка активно підтримує процес інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір: Н. Петренко, Н. Янчук, М. Осадчий, К. Громовенко, Г. Чигрина. Інша ж група науковців висловлює певну стурбованість щодо впровадження європейських стандартів і зазначає їх негативний вплив на вищу освіту в Україні: О. Локшина, С. Вітвицька, М. Реєтмайер, О. Кіпа, О. Вашук та ін. Проте через проведення активного процесу реформування системи вищої освіти в Україні ця тема потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз змісту та сутності європейських стандартів у сфері вищої освіти, проведення дослідження їх впливу на розвиток освіти в Україні. Окрім цього, на меті є висвітлення важливості адаптації української системи вищої освіти до європейських стандартів та визначення можливостей і викликів, пов'язаних з їх упровадженням.

Основні результати дослідження. Освіта і навчання відіграють ключову роль у забезпеченні рівних можливостей і доступу до ринку праці, а й мають вирішальне значення для підтримки зростання і процвітання завдяки зеленому й цифровому переходам, що відбуваються тепер [1, с. 3].

30 вересня 2019 року Указом Президента були проголошені Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, одна з яких передбачає забезпечення всеохопної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх [2]. Проте над процесом удосконалення якості вищої освіти в Україні працюють вже давно.

У 1999 році 29 країн Європи вирішили взяти участь у добровільному процесі створення спільного Європейського простору вищої освіти шляхом підписання Болонської декларації [3]. Ця декларація започаткувала Болонський процес – стратегічну ініціативу, спрямовану на створення єдиного Європейського простору вищої освіти. З метою створення надійної європейської системи вищої освіти Україна у 2005 році офіційно приєдналася до цього процесу.

Основні його принципи полягають у створенні трьохциклової системи вищої освіти (бакалаврат, магістратура, докторантура), у встановленні системи кредитів ECTS і в удосконаленні процесу взаємного визнання додатків до дипломів для сприяння конкурентоспроможності європейської системи освіти між країнами.

Наразі Болонська декларація впливає на розвиток вищої освіти у багатьох державах, проте є і винятки. Так, у квітні 2022 року Група супроводу Болонського процесу прийняла рішення при-

зупинити право представництва РФ та РБ у Болонському процесі та в інших структурах Європейського простору вищої освіти через вчинення ними в Україні злочинів проти людства [4].

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом була підписана 21.03.2014 [5], а ратифікована 16 вересня 2014 року. Глава 23 цієї Угоди регулює питання розвитку співробітництва в галузі освіти, навчання та молодіжної політики. Відповідно до ст. 431 Угоди реформування та модернізація систем вищої освіти; покращення якості та підвищення важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти та розширення їх можливостей; активізація мобільності студентів і викладачів є головними складовими мети співробітництва в галузі вищої освіти [5].

Закон України «Про вищу освіту» на законодавчому рівні закріплює європеїзацію державної політики у сфері вищої освіти. Так, відповідно до ст. 3 Закону міжнародна інтеграція та інтеграція системи вищої освіти України в Європейський простір, за умови збереження і розвитку досягнень і прогресивних традицій національної вищої школи, є одним із принципів державної політики у сфері вищої освіти поруч із принципом сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя [6].

Виходячи з цього, варто підтримати висловлену О. Локшиною думку щодо того, що європейська інтеграція України є стратегією розвитку української держави, як і європеїзація національної освіти [7, с. 2].

Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG, далі – європейські стандарти, Стандарти і рекомендації) були прийняті в рамках Болонського процесу у 2005 році. Вони стали основою для впровадження реформ у галузі вищої освіти в країнах Європейського простору.

Нова редакція європейських стандартів щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти була ухвалена Міністерською конференцією 14–15 травня 2015 року. Їх головною метою є сприяння кращому розумінню якості навчання і викладання у різних країнах і серед усіх залучених сторін, створення навчального середовища і відповідних зв'язків із дослідженнями та інноваціями [8, с. 3].

Вища освіта ставить перед собою численні цілі, такі як розвиток у студентів активної громадянської позиції, підготовка до майбутньої кар'єри (розширення їхніх можливостей працевлаштування), підтримка їхнього особистісного розвитку, побудова широкої і розвиненої бази знань і стимулювання досліджень та інновацій [9].

Для проведення аналізу змісту європейських стандартів у сфері вищої освіти та їх впровадження в Україні необхідно визначити родове поняття «стандарт». Це поняття містить Закон України «Про стандартизацію». Згідно з п. 20 ст. 1 зазначеного Закону стандарт – це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального й неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері. Водночас європейський стандарт – регіональний стандарт, прийнятий європейською організацією стандартизації [10].

Виходячи з цього, поняття якості освіти у Стандартах і рекомендаціях розуміється як результат взаємодії між викладачами, студентами та інституційним навчальним середовищем. Передбачається підтримка розвитку «культури якості освіти», яка поєднує підзвітність між навчальними закладами і громадськістю та підвищення якості шляхом отримання порад і рекомендацій щодо можливих шляхів удосконалення роботи навчального закладу [8, с. 5].

Задля забезпечення якості вищої освіти Європейські стандарти поділяються на три частини: внутрішнє забезпечення якості; зовнішнє забезпечення якості; агенції із забезпечення якості [8]. Так, відповідно до Стандартів і рекомендацій внутрішнє забезпечення якості можна трактувати як впровадження навчальними закладами власної оприлюдненої політики забезпечення якості, яка має бути частиною їхнього стратегічного розвитку. Для її реалізації можуть залучатися треті (зовнішні) сторони. Дотримання академічної доброчесності, боротьба з академічним шахрайством і дискримінацією проти студентів або викладачів є обов'язковими елементами внутрішнього забезпечення якості освіти.

Не менш важливими є розробка та затвердження належних програм навчальних закладів, які включали б їх загальну мету, очікувані результати та стратегії. Такі програми повинні забезпечувати плавний прогрес студентів у навчанні з рівномірним навантаженням і розвитком практичних навичок для здобуття досвіду.

Окрім цього, у навчальних закладах повинні бути впроваджені особистісно-орієнтовані технології навчання, для забезпечення всебічного розвитку здобувача вищої освіти із урахуванням його індивідуальних особливостей – студентоцентризм. Це сприяло б стимулюванню студентів до активної участі у навчанні, розвитку взаємоповаги та довіри між учасниками освітнього процесу.

Процеси зарахування, навчання та визнання кваліфікацій студентів повинні бути прозорими, а закінчення навчального закладу має відображати досягнення студента після періоду навчання. Навчальні заклади зобов'язані мати високо компетентний науково-педагогічний склад і забезпечувати екологічне (сприятливе) навчальне середовище. Для цього потрібно встановлювати чіткі та справедливі процедури набору працівників, створювати ефективні стимули для професійного розвитку викладачів.

Н. Петренко зазначає, що успішним способом розвитку сучасного закладу вищої освіти є тьюторинг, що являє собою метод, який дає змогу розкрити потенціал студента. Тьютор своїм прикладом і взаємодією зі студентом допомагає йому реалізувати свій потенціал, зацікавити його в майбутній професії, продемонструвати, як можна розвиватися в професійній діяльності [11, с. 162].

Окрім цього, навчальні заклади повинні відповідати європейським стандартам, забезпечуючи студентів загальнодоступними навчальними ресурсами і матеріально-технічним забезпеченням для підтримки та професійного розвитку студентів. Заклади вищої освіти зобов'язані публікувати точну, об'єктивну, актуальну й доступну інформацію щодо своєї діяльності; регулярно проводити перегляд своїх програм на відповідність потребам суспільства і студентів, а також моніторити задоволеність студентів щодо програм та робочого навантаження.

Зовнішнє забезпечення якості передбачає проведення заходів для поліпшення внутрішнього забезпечення на основі попередніх результатів. Система зовнішнього забезпечення якості повинна мати чіткі цілі для підвищення якостей навчальних закладів, включаючи самооцінювання навчальним закладом своєї діяльності, залучення незалежних експертів для проведення зовнішнього аналізу, розробки звіту за результатами зовнішнього оцінювання та послідовної програми подальших заходів. Для забезпечення прозорості та об'єктивності процесу результати зовнішнього оцінювання повинні бути чіткими, публічно доступними для академічної спільноти та інших зацікавлених осіб. У процесі прийняття рішень повинен забезпечуватися принцип справедливості шляхом можливості представникам навчальних закладів оскаржити прийняте рішення та подати обґрунтовану скаргу або апеляцію.

Агенції з забезпечення якості. Агенції, як орган здійснення заходів із зовнішнього забезпечення якості, повинен мати чіткі й зрозумілі цілі та завдання, викладені у загальнодоступній програмній заяві. Робота агенції повинна бути побудована так, щоб їй довіряли, а тому вона має бути офіційно визнана уповноваженими державними органами як така, що відповідає за зовнішнє забезпечення якості. Поряд з тим агенції повинні бути автономними й незалежними від впливу третіх осіб. Для ефективного виконання своїх обов'язків агенціям потрібно мати достатні та належні ресурси – людські (компетентні, професійні, чесні фахівці) та фінансові.

Агенції повинні регулярно публікувати звіти, в яких описуватимуться та аналізуватимуться результати їхньої діяльності із забезпечення якості. А також на агенції покладений обов'язок самим принаймні один раз на п'ять років проходити зовнішню перевірку, щоб засвідчити свою відповідність Стандартам і рекомендаціям.

Упровадження європейських стандартів вищої освіти поставило перед науковцями ряд питань щодо впливу таких стандартів на систему якості вищої освіти в Україні. Так, Н. Янчук [12, с. 274–276] досліджувала реалізацію академічної мобільності як одного із елементів підвищення якості української освіти під час інтеграції України в європейський науково-освітній простір. На її думку, академічна мобільність сприяє активізації міжнародної співпраці, надходженню коштів від іноземних партнерів, які надалі можна інвестувати в розвиток української системи освіти.

М. Осадчий [13, с. 52–54] також назвав поширення мобільності серед українських студентів та викладачів перевагою впровадження Європейських стандартів вищої освіти, що сприятиме під-

вищенню авторитетності вивчення мов Європейського Союзу. Самостійна ж робота студента, на думку автора, є основою навчального процесу світових і національних стандартів, оскільки сприяє розвитку творчих можливостей студента.

Г. Чигрина і М. Мокрецька [14, с. 431–437] підтримують думку, що обов'язковість самостійного вивчення матеріалу студентами вищих навчальних закладів є позитивним елементом європейської системи освіти, а надання викладачами систематизованого викладу матеріалу є перевагою саме української системи освіти, яка, з одного боку, економить час студентів від проведення додаткового часу в бібліотеці, а з другого – не сприяє навичкам самостійної роботи, систематизації та аналізу отриманої інформації.

К. Громовенко обстоює позицію, що органи Європейського Союзу впливають на розвиток вищої освіти шляхом підвищення її мобільності, взаємного визнання кваліфікацій, підтримки конкурентоспроможності європейських закладів освіти, їх модернізації та інновації, посилення практичної спрямованості навчання та його соціальної привабливості та широти охоплення [15, с. 4].

Проте є група науковців, які зазначають про негативні аспекти приєднання України до Болонського процесу та називають труднощі, які постають перед Україною в умовах євроінтеграційних процесів. С. Вітвицька [16, с. 10] вважає, що велика кількість закордонних пропозицій щодо здобуття вищої освіти зменшить приплив студентів до українських університетів і збільшить їх підзвітність перед державою.

М. Рейтмаєр [17, с. 116] до недоліків інтеграції України в Європейський простір вищої освіти відносить велику кількість годин, наданих студентам на самостійне навчання, яке використовується не за призначенням частково через надмірну завантаженість студентів іншими дисциплінами та слабку матеріально-технічну базу більшості українських навчальних закладів. Ще одним недоліком науковець називає відтік кваліфікованих кадрів, які були підготовлені в українських університетах, отримали освіту на бюджетній формі навчання, але не бачать перспектив свого розвитку в Україні. Наступною прогалиною є те, що дипломи українського зразка не визнаються за кордоном.

О. Кіпа і О. Ващук [18, с. 28] підґрунтям виникнення недоліків під час впровадження принципів Болонського процесу називають недостатнє забезпечення державою можливості мобільності викладацького складу, студентів і випускників вишів. О. Локшина [7, с. 4] відзначає, що в закладів вищої освіти немає мотивації для запровадження внутрішньої системи забезпечення якості, оскільки вони не отримують ніяких заохочень порівняно з тими навчальними закладами, які ці системи не запроваджують.

Також в Україні актуальним залишається питання надання автономії університетам. Так, відповідно до методології Європейської асоціації університетів (EUA) рівень автономії вищих навчальних закладів визначається за чотирма компонентами: академічна, фінансова, організаційна, кадрова. В Україні найнижчим рівнем автономії наділена фінансова складова (46 %), а найвищим – кадровий компонент (80 %) [12]. Поряд з тим можна стверджувати, що кожен український університет повинен нести самостійну відповідальність за забезпечення якості вищої освіти.

На нашу думку, впровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні має як свої переваги, так і недоліки. До переваг можна віднести те, що впровадження європейських стандартів дасть змогу Україні гармонізувати власну систему вищої освіти з європейською, що полегшить визнання українських дипломів за кордоном, підвищить мобільність студентів і викладачів, поліпшить репутацію українських університетів на міжнародній арені, тим самим зробивши випускників українських вишів більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Упровадження сучасних методів навчання та оцінки студентів однозначно сприятиме підвищенню якості освіти в Україні.

До негативних аспектів можна віднести складність адаптації до нової системи, значні фінансові та матеріальні витрати для розробки нових програм навчання, оновлення матеріально-технічної бази, впровадження моніторингових і оціночних механізмів, належна підготовка викладачів, проте це є невід'ємними елементами системних змін.

Також 23 лютого 2022 року було схвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [19], яка прийшла на зміну Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

На думку законодавця, у системі вищої освіти України існує ряд проблем, які негативно впливають на можливості її розвитку:

- Недостатній рівень фінансування системи вищої освіти, неефективне управління і використання ресурсів, недостатній прояв соціальної відповідальності, незабезпечення рівноправності та автономності закладів вищої освіти повною мірою.

- Брак відкритості закладів вищої освіти, спроможності продукувати корисну інтелектуальну продукцію, принципової протидії проявам корупції та академічної недоброчесності, безумовної підтримки чесного вступу та об'єктивного оцінювання результатів навчання.

- Низький рівень доступності вищої освіти через недотримання європейських стандартів якості, стану інфраструктури та освітнього простору, базування освітнього процесу на наукових дослідженнях, забезпечення умов для вразливих категорій здобувачів.

- Євроінтеграційні прагнення, які не завжди підкріплюються готовністю до гармонізації структур, наукової кооперації та запозичення кращої практики, створення умов для іноземців і підготовки українських студентів до відкритого світу.

- Поширені імітація студентоцентризму, неконкурентними є заробітна плата та умови праці працівників, брак управлінської підготовки у керівного складу закладів вищої освіти [19].

Наразі університети України, на жаль, не входять до ТОП–100 найкращих університетів світу, за даними QS World University Rankings 2023, який оцінює близько 1500 вищих навчальних закладів з усього світу [20]. Так, найкращим університетом в Україні є Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, який посідає 541–550-е місце, тоді як Національний технічний університет «Харківський політехнічний університет» і Київський національний університет імені Тараса Шевченка – 651–700-е місце. Рейтинг QS World University Ranking оцінює навчальні заклади на основі 8 ключових показників – від академічної репутації та репутації роботодавця до кількості зарахованих іноземних студентів. Перше місце з усіх університетів світу посідає Массачусетський технологічний інститут.

Забезпечення конкурентоспроможності навчальних закладів шляхом введення більшості із запропонованих європейських стандартів не потребує серйозного фінансування та ресурсів. Так, не потребує великих затрат розробка стратегії вищого навчального закладу, підвищення зацікавленості студента у предметі шляхом отримання зворотного зв'язку від учасників навчального процесу та застосування викладачами інтерактивних інноваційних методів викладання. А тому система вищої освіти в Україні потребує й надалі вдосконалення і системних змін, а європейська інтеграція залишається важливою стратегією розвитку української освіти.

Висновки. В останні роки відбуваються стрімкі зміни у вищій освіті в Україні, які потребують постійної адаптації вишів до нових вимог і тенденцій. Ці зміни пов'язані з розвитком технологічного прогресу та використанням інновацій у навчальному процесі; глобалізації та зростання міжнародного співробітництва; участь студентів у програмах мобільності, що вимагає від університетів дотримання відповідного рівня міжнародних стандартів вищої освіти. Російське вторгнення в Україну, недостатня фінансова підтримка вищих навчальних закладів, відсутність стійкої мотивації у науково-педагогічних працівників, бюрократичні перешкоди і неефективність механізмів моніторингу та оцінювання якості освіти – лише кілька причин, які перешкоджають повному впровадженню європейських стандартів в Україні.

Отже, щоб успішно впровадити європейські стандарти у сфері вищої освіти в Україні, необхідно знайти способи для вирішення цих проблем. Зокрема, необхідно підвищувати якість освіти та студентоорієнтованість, збільшувати фінансову підтримку вишів, забезпечувати якісну підготовку викладачів відповідно до європейських стандартів, а також розвивати ефективні механізми моніторингу та оцінювання якості освіти.

Впровадження європейських стандартів у сфері вищої освіти в Україні є важливим кроком на шляху до інтеграції в Європейський простір вищої освіти. Це вимагає від української влади, вишів і всіх зацікавлених сторін зусиль для найшвидшого вирішення проблем, які перешкоджають повному впровадженню європейських стандартів у сфері вищої освіти в Україні та створять нові можливості для неї.

Список використаних джерел

1. Шміт Ніколя зі Звіту про порівняння Європейської рамки кваліфікацій і української національної рамки кваліфікацій. URL: <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20UA.pdf> (дата звернення: 30.04.2023)
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента № 722/2019 від 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 30.04.2023)
3. The Bologna Declaration of 19 June 1999 року. Joint declaration of the European Ministers of Education. URL: https://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf (дата звернення: 30.04.2023)
4. Statement by members and consultative members of the Bologna follow up group on consequences of the russian invasion of Ukraine. URL: <http://surl.li/jotjf>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, документ № 984_011 від 21.03.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 30.04.2023)
6. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 30.04.2023)
7. Локшина О. Забезпечення якості вищої освіти в умовах європеїзації України. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Серія: педагогічні науки. Випуск № 3–4 (56–57). 2018. 6 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713772/1/ilovepdf_com-127-132.pdf (дата звернення: 30.04.2023)
8. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. URL: <http://surl.li/jothy> (дата звернення: 30.04.2023)
9. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи щодо державної відповідальності за вищу освіту та науково-дослідну діяльність. 2007. URL: <https://www.coe.int/web/higher-education-and-research/lisbon-recognition-convention> (дата звернення: 30.04.2023)
10. Про стандартизацію: Закон України № 1315-VII від 05.06.2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 31. Ст. 1058. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> (дата звернення: 30.04.2023)
11. Петренко Н. О. Тьютор у сучасному закладі вищої освіти. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції*: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції (Суми, 29–30 травня 2020 р.). 273 с. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/afe6061e-ae5b-46bb-bdb7-7b5b0c89e3dd/konferentsiya_values_2020.pdf (дата звернення: 30.04.2023)
12. Янчук Н. Д. Академічна мобільність у просторі вищої освіти: проблеми, перспективи та реалії. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*: міжнародна науково-практична конференція: тези та статті (Вінниця, 29–30 березня 2022 р.) / ред. кол.: А. Г. Драбовський, Л. В. Дибчук та ін. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2022. 290 с.
13. Осадчий М. М. Про перехід до європейських стандартів освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. 29. С. 52–54.
14. Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine: Collective monograph. Frankfurt (Oder): Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. 468 p.
15. Громовенко К. В. Міжнародно-правові стандарти у сфері вищої освіти: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2020. 424 с. URL: <http://surl.li/jothy> (дата звернення: 18.04.2023)
16. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів: монографія за ред. С. С. Вітвицької. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с.
17. Рейтмаер М. Й. Інтеграція України в Європейський простір вищої освіти. Основні переваги і недоліки. Частина друга: недоліки. *Галицький лікарський вісник*. 2012. Т. 19. № 4. С. 115–118. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=glv_2012_19_4_47 (дата звернення: 30.04.2023)
18. Кіпа О., Вашук О. Впровадження принципів Болонського процесу в систему освіти України: переваги і недоліки. *Науковий вісник*. Вип. 10. Ужгород, 2010. С. 27–37.

19. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, схвалена розпорядженням КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» № 286-р від 23 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12> (дата звернення: 30.04.2023)
20. QS World University Rankings 2023: Top global universities. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2023> (дата звернення: 30.04.2023)

References

1. Shmit Nikolai zi Zvitu pro porivniannia Yevropeiskoi ramky kvalifikatsii i ukrainskoi natsionalnoi ramky kvalifikatsii. URL: <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20UA.pdf> (data zvernennia: 30.04.2023)
2. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta № 722/2019 vid 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (data zvernennia: 30.04.2023)
3. The Bologna Declaration of 19 June 1999 roku. Joint declaration of the European Ministers of Education. URL: https://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf (data zvernennia: 30.04.2023)
4. Statement by members and consultative members of the Bologna follow up group on consequences of the russian invasion of Ukraine. URL: <http://surl.li/jotjf> (data zvernennia: 30.04.2023)
5. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony, dokument № 984_011 vid 21.03.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (data zvernennia: 30.04.2023)
6. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy № 1556-VII vid 01.07.2014 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2014. № 37–38. St. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (data zvernennia: 30.04.2023)
7. Lokshyna O. Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevropeizatsii Ukrainy. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. Seriya: pedahohichni nauky. Vypusk № 3-4 (56-57). 2018. 6 s. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713772/1/ilovepdf_com-127-132.pdf (data zvernennia: 30.04.2023)
8. Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity. URL: <http://surl.li/jothy> (data zvernennia: 30.04.2023)
9. Rekomendatsiia Komitetu Ministriv Rady Yevropy shchodo derzhavnoi vidpovidalnosti za vyshchu osvitu ta naukovo-doslidnu diialnist. 2007. URL: <https://www.coe.int/en/web/higher-education-and-research/lisbon-recognition-convention> (data zvernennia: 30.04.2023)
10. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy № 1315-VII vid 05.06.2014 roku. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2014. № 31. St. 1058. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> (data zvernennia: 30.04.2023)
11. Petrenko N. O. Tiutor u suchasnomu zakladi vyshchoi osvity. *Tsinnisno-orientovanyi pidkhid v osviti i vyklyky yevrointehratsii*: Materialy Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii (Sumy, 29–30 travnia 2020 roku). 273 s. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/afe6061e-ae5b-46bb-bdb7-7b5b0c89e3dd/konferentsiya_values_2020.pdf (data zvernennia: 30.04.2023)
12. Ianchuk N. D. *Akademichna mobilnist v prostori vyshchoi osvity: problemy, perspektyvy ta realii. Suchasni tendentsii rozvytku nauky ta osvity v umovakh yevrointehratsii*: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: tezy ta staty (Vinnytsia, 29–30 bereznia 2022 r.) / red. kol.: Drabovskiy A.H., Dybchuk L.V. ta in. Vinnytsia: Vinnytskyi kooperatyvnyi instytut, 2022. 290 s.
13. Osadchyi M. M. Pro perekhid do yevropeiskyykh standartiv osvity. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 29. 2006. S. 52–54.
14. Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine: Collective monograph. Frankfurt (Oder): Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. 468 p.
15. Hromovenko K. V. Mizhnarodno-pravovi standarty u sferi vyshchoi osvity: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.11; Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». Odesa, 2020. 424 s. URL: <http://surl.li/jothy> (data zvernennia: 18.04.2023)
16. Modeliuvannia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv: Monohrafiia za red. S. S. Vitvytskoi. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok, 2019. 304 s.
17. Reitmaier M. I. Intehratsiia Ukrainy v Yevropeiskyi prostir vyshchoi osvity. Osnovni perevahy i nedoliky. Chastyna druha: nedoliky. *Halytskyi likarskyi visnyk*. 2012. T. 19. № 4. S. 115–118. URL: <http://www.>

- irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=glv_2012_19_4_47 (data zvernennia: 30.04.2023)
18. Kipa O., Vashchuk O. Vprovadzhennia pryntsyviv Bolonskoho protsesu v systemu osvity Ukrainy: perevahy i nedoliky. *Naukovyi visnyk*. Vyp. 10. Uzhhorod, 2010. S. 27–37.
 19. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky, skhvalena rozporiadzhenniam KМУ «Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky» № 286-r vid 23 liutoho 2022 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12> (data zvernennia: 30.04.2023)
 20. QS World University Rankings 2023: Top global universities. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2023> (data zvernennia: 30.04.2023)

Лупак Ж. П. Європейські стандарти у сфері вищої освіти та їх упровадження в Україні: виклики і можливості

У статті проаналізовано процес адаптації європейських стандартів вищої освіти в Україні та розглянуто виклики і можливості, пов'язані з їх упровадженням. Зроблено порівняння європейських і національних стандартів вищої освіти, визначено роль і вимоги до навчальних закладів та науково-педагогічних працівників, розглянуто важливість питання підвищення якості освіти. Встановлено, що впровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні є актуальним завданням, яке створює можливості для поліпшення якості освіти та підвищення конкурентоспроможності українських випускників на міжнародному ринку праці. Окрім цього, імплементація європейських стандартів вищої освіти сприятиме інтеграції України в європейський освітній простір, що спричинятиме розвиток наукових зв'язків і співпраці між університетами України та країнами Європейського Союзу. Зроблено висновок, що впровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні є важливим кроком у напрямі реформування системи вищої освіти та її узгодження з вимогами сучасного світу.

Ключові слова: європейські стандарти, вища освіта, культура якості освіти, студентоцентризм, тьютор, автономія університетів, виклики, можливості, конкурентоспроможність.

Lupak Zh. P. European standards in the field of higher education and their implementation in Ukraine: challenges and opportunities

The article analyzes the process of adaptation of European standards of higher education in Ukraine and considers the challenges and opportunities associated with their implementation. European and national standards of higher education are compared, the role and requirements for educational institutions and scientific and pedagogical workers are determined, the importance of improving the quality of education is considered.

The author of the article established that the implementation of European standards of higher education in Ukraine is an urgent task that creates opportunities for improving the quality of education and increasing the competitiveness of Ukrainian graduates on the international labor market. In addition, the implementation of European standards of higher education will contribute to the integration of Ukraine into the European educational space, which will lead to the development of scientific relationship and cooperation between the universities of Ukraine and the countries of the European Union. The article also analyzes issues related to the introduction of European standards in the field of higher education in Ukraine, which were partially studied by Ukrainian and foreign scientists. Thus, there are the opinions of a group of scientists who actively support the process of integration of the higher education system of Ukraine into the European space. Another group of scientists expresses some concern about the implementation of European standards and notes their negative impact on higher education in Ukraine. Therefore, this topic requires further research.

The author of the article cited the reasons that prevent the full implementation of European standards in higher education in Ukraine, including the Russian invasion of Ukraine, insufficient financial support of higher educational institutions, lack of sustainable motivation among scientific and pedagogical workers, bureaucratic obstacles and ineffectiveness of mechanisms for monitoring and evaluating the quality of education. For the successful integration of Ukrainian education into the European area of higher education, the author of the article proposed ways to solve

these problems, which include, among other things, developing effective mechanisms for monitoring and evaluating the quality of education.

The conclusion of the article states that the introduction of European standards of higher education in Ukraine is an important step in the direction of reforming the system of higher education and bringing it in line with the requirements of the modern world.

Key words: European standards, higher education, culture of education quality, student-centered learning, tutor, autonomy of universities, challenges, opportunities, competitiveness.

DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-465-473